

Motion till riksdagen 2023/24:2861

av Jennie Nilsson m.fl. (S)

med anledning av prop. 2023/24:112 Åtgärder för tryggare bostadsområden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av utvärdering och analys av den utvidgade möjligheten till förverkande av hyresrätt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en möjlighet till rättelse ska finnas när minderåriga barn riskerar att förlora sin bostad, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera lagstiftningen om ett förstärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barns utsatta situation vid våld i nära relationer i särskilt hög grad ska beaktas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en kontrollstation för den förändrade lagstiftningen om förverkande av hyresrätt och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en sådan kontrollstation ska upprättas två år efter det att lagstiftningen trätt i kraft och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av resurser till statliga myndigheter och kommuner för att hantera lagstiftningens konsekvenser och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen beslutar att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025.

Motivering

Propositionen Åtgärder för tryggare bostadsområden är resultatet av en utredning tillsatt av den socialdemokratiska regeringen i juli 2022. Vi socialdemokrater ser med allvar på den utbredda otrygghet som är kopplad till brottslighet och inte minst den brottslighet som griper omkring sig i särskilt utsatta områden. Det är en självklar utgångspunkt för oss socialdemokrater att alla invånare ska kunna leva i trygghet i och omkring sitt hem.

Vi ställer oss därför i huvudsak bakom de förslag till lagändringar som propositionen innebär och som ger större möjlighet att skilja hyresgäster från sin hyresrätt i syfte att upprätthålla trygghet och förebygga återkommande brottslighet i bostadsområden. Lagstiftningen tar sikte på hyresgäster som allvarligt försämrar tryggheten för sitt bostadsområde och sin närmiljö och vars intresse av att förbli i besittning av en lägenhet därför kan väga lättare än kringboendes rätt till trygghet i sitt boende.

Vi socialdemokrater menar dock att lagstiftningsärendet medför komplexa avvägningar och har betydande återverkningar i samhället. Mot den bakgrunden motionerar vi om kompletterande åtgärder.

Nationell plan för bostadsförsörjning

Att i fler fall än i dag avskilja boende från sin bostad är ingripande åtgärder som genomförs i syfte att förebygga otrygghet kopplat till boendemiljö, i synnerhet i bostadsområden utsatta för ett stort mått av otrygghet kopplat till utbredd brottslighet, inklusive våldsbrottslighet. Åtgärderna aktualiserar också kommuners och den kommunala socialtjänstens ansvar för och arbete med de individer och familjer som påverkas av brottsdomar, uppsägningar och vräkningar, vilket inbegriper även situationer kopplade till mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Det påtalas av ett flertal remissinstanser att kommunernas möjligheter och resurser för att hantera den typen av situation brister, även i de alltför många fall där bl.a. barnfamiljer vräks från sin bostad och då vanligen på grund av obetald hyra. Av särskild betydelse är tillgången till lägenheter eller hus som upplåts genom sociala kontrakt eller upplåtelse med stöd av hyresgarantier i andra områden än de mest utsatta. Vi socialdemokrater menar att behovet av en ny bostadsförsörjningslag och en nationell plan för bostadsförsörjningen brådskar – och att en sådan plan kräver åtgärder också från staten. Detta lyfter vi i vår bostadspolitiska kommittémotion 2023/24:2637 av Jennie Nilsson m.fl. (S).

Vi menar att riksdagen ska begära att regeringen skyndsamt återkommer med en utvärdering och analys av effekterna av utvidgad möjlighet till uppsägning av hyresrätt.

Inte enbart hyresrätt

Nationella trygghetsundersökningen (NTU), som genomförs av Brå, visar att otrygghet finns i alla upplåtelseformer. I NTU 2022 framgår att av andelen i den totala befolkningen som äger sin bostad har 21 procent angett att de upplever sig mycket eller ganska otrygga i det egna bostadsområdet. Motsvarande siffra för boende i hyreslägenhet är ca 34 procent medan andelen för boende i bostadsrätt är ca 30 procent. Högst andel av befolkningen som upplever otrygghet fördelat på boendeform är hyresgäster som bor i hyreslägenhet i ett flerbostadshus (ca 36 procent). I områden med socioekonomiska utmaningar har ca 35 procent av dem som äger sin bostad angett att de

upplever sig mycket eller ganska otrygga i det egna bostadsområdet. Motsvarande siffra för boende i hyreslägenhet är ca 45 procent och andelen boende i bostadsrätt som upplever otrygghet uppgår till ca 39 procent.

Såväl hyresrätt som bostadsrätt kan enligt nu gällande lagstiftning förverkas genom särskilt allvarliga störningar i boendet. I likhet med några av remissinstanserna kan vi socialdemokrater inte se något skäl till att den utvidgning av möjligheten till förverkande som föreslås i denna proposition ska gälla endast hyresrätt.

Motsvarande förändringar gällande bristande skötsamhet som föreslås i hyreslagen (12 kap. 25 § jordabalken) bör därför införas i bostadsrättslagen. Eftersom ett sådant yrkande inte ligger inom ramen för detta ärende avser vi att återkomma i frågan i ett annat sammanhang.

Barnen främst – möjlighet till rättelse

Förverkande av hyresrätt medför vräkning. Att vräkas från sin bostad är en genomgripande händelse med stora återverkningar. Detta gäller i synnerhet för barn som förlorar sin bostad.

Regeringen föreslår att det vid särskilt allvarliga fall av bristande skötsamhet inte ska krävas att hyresvärden har uppmanat hyresgästen att vidta rättelse och underrättat socialtjänsten, innan hyresavtalet kan sägas upp på grund av att hyresrätten är förverkad. Vi socialdemokrater menar att detta är alltför långtgående i de fall där minderåriga barn riskerar att vräkas från sin bostad. Det kan t.ex. handla om yngre syskon som oförskyllt drabbas av vad äldre syskon gjort sig skyldiga till.

Det finns en uppenbar risk att detta kan komma att motverka socialtjänstens uppdrag att tidigt nå familjer i behov av stöd och bidra till att minska risken för att barn och unga dras in i kriminalitet. Om vårdnadshavare får uppfattningen att de kan bli av med sin bostad på grund av att deras barn är på väg att dras in i kriminalitet riskerar det att ytterligare höja trösklarna för att söka stöd hos socialtjänsten.

Vi kan se att det i vissa fall kan finnas behov av att förkorta processen för att säga upp hyreskontrakt, dock inte när familjer med minderåriga barn riskerar att vräkas och därmed få betydande svårigheter att återinträda på bostadsmarknaden. I dessa fall måste hyresgästen ges en möjlighet till rättelse innan hyresavtalet kan sägas upp.

Våldsutsatta kvinnor och barn

De i propositionen föreslagna förändringar som förbättrar förutsättningarna för en hyresgäst som utsatts för våld av en närstående att behålla lägenheten vid en uppsägning eller att överta ett hyreskontrakt är ett steg i rätt riktning. Den nya lagstiftningen i denna del bör dock utvärderas och regeringen bör vid behov återkomma med ytterligare förslag.

Vi anser inte att de nu föreslagna förändringarna är tillräckliga. Våldsutsatta kvinnor bör få förtur till allmännyttiga bostäder i samtliga kommuner i Sverige. Dessutom är det, med anledning av det ekonomiska våld som ofta förekommer i våldsamma relationer, angeläget att införa lättnader i inkomstkraven och ta bort kravet på skuldfrihet för att beviljas lägenhet för våldsutsatta kvinnor. Vidare bör bostadsutbyten över kommungränserna säkerställas, eftersom det i många fall är farligt att bo kvar i samma kommun som förövaren.

Det bör emellertid påpekas att kommunerna inte är rustade för att ta hand om detta samhällsproblem själva. Nationella insatser och nationell samordning är därför av yttersta vikt. Ett steg i rätt riktning är att se över möjligheten att införa en nationell bostadskö för våldsutsatta kvinnor och barn som snabbt kan ge förtur till ett tryggt boende.

Vi menar vidare att barnets utsatta situation vid förekomst av våld i nära relation i särskilt hög grad ska tala för att hyresrätten inte bör anses förverkad. Sverige har relativt nyligen infört barnfridsbrottet samt gjort barnkonventionen till svensk lag. Olika regeringar har arbetat för att stärka barns rättigheter vid våld i hemmet. Det är angeläget att detta arbete fortgår och skärps.

Därutöver behöver ytterligare reformer utredas för att förbättra bostadssituationen för våldsutsatta kvinnor och barn.

Kontrollstation

Utredningen i lagstiftningsärendet visar att domstol i dag vid alla ärenden som gäller barn har att göra en avvägning mellan barns intresse att behålla sin bostad och andra intressen, såsom omkringboendes önskan om trygghet och fastighetsägarens intresse av att bedriva sin verksamhet utan hinder. De föreslagna lagändringarna innebär likställande av brottslighet som är ”ägnad att medföra en sådan försämring av närmiljön som inte skäligen bör tålas av dem som bor i lägenhets omgivning” med störningar i boende. Regeringen uttalar att grannliga bedömningar överlämnas till rättsväsendet och att konsekvenserna av dessa lagändringar kommer att vara resultatet av domstolarnas tillämpning i praxis. I synnerhet torde detta gälla hur hyresgästens tillsynsansvar och brister i detta ansvar i praktiken bedöms, samt vilka brottsliga gärningar som bedöms innefattas av den nya lydelsen i hyreslagens 25 §.

Vi socialdemokrater ser behov av en omedelbar och ambitiös uppföljning av lagstiftningens konsekvenser i dessa avseenden och föreslår därför en ”kontrollstation” där den nya praktiken förutsättningslöst utvärderas två år efter införandet.

Konsekvenser av den nya lagstiftningen

Vi socialdemokrater delar ett flertal remissinstansers bedömning att den föreslagna lagstiftningen kommer att ha påtagliga konsekvenser för offentliga aktörer. Såväl domstolar som statliga myndigheter och kommuner kommer att ha att hantera ett ökat antal svåra och angelägna ärenden där hyresgäster avskiljs från sin bostad eller hotas av vräkning. Det är helt orimligt att som regeringen gör anföras att detta inte kräver tillskott av resurser. Man kan t.o.m. fråga sig varför regeringen i så fall ens lägger fram förslagen – om de nu inte avses få några påtagliga konsekvenser.

Vi menar att utökade möjligheter för hyresvärdar – och bostadsrättsföreningar – att säga upp hyresgäster/boende som begår brott eller allvarligt brustit i sitt tillsynsansvar kommer att få konsekvenser i form av fler ärenden att hantera för offentliga instanser. Regeringen bör snarast återkomma med besked om hur erforderliga resurser ska ställas till förfogande för att statliga myndigheter och kommuner ska kunna hantera lagstiftningens konsekvenser.

Ikraftträdande

I enlighet med vad Lagrådet anför så innebär den föreslagna lagstiftningen betydande förändringar för enskilda. Tid för information om förändrad lagstiftning bör ges.

Liksom Lagrådet och i enlighet med ursprungligt förslag från utredningen menar vi att lagändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2025.

Jennie Nilsson (S)

Leif Nysmed (S)

Denis Begic (S)

Markus Kallifatides (S)

Laila Naraghi (S)

Anna-Belle Strömberg (S)